

Kulturutskottet

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2021-2024

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna för 2021-2024 (SRR 1/2020 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 12.5.2020.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- överdirektör Riitta Kaivosoja, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Tapio Kosunen, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Eeva-Riitta Pirhonen, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Esko Ranto, undervisnings- och kulturministeriet
- ekonomichef Pasi Rentola, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Mika Tammilehto, undervisnings- och kulturministeriet
- direktör Kurt Torsell, Utbildningsstyrelsen
- chef för undervisnings- och kulturärenden Terhi Päivärinta, Finlands Kommunförbund
- verkställande direktör Veli-Matti Lamppu, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry
- utbildningsdirektör Heljä Misukka, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- direktör Laura Rissanen, Bildningsarbetsgivarna rf
- ordförande Aki Holopainen, Privatskolornas Förbund rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- finansministeriet
- Nationella centret för utbildningsutvärdering
- Finlands Akademi
- Finlands Nationalopera och -balett
- Nationalgalleriet
- Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf
- Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- Forum Artis ry
- Medborgarinstitutens förbund MiF
- Studieccentralerna rf
- Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund - SAKKI rf

Utlåtande KuUU 7/2020 rd

- Finlands Folkhögskolförening rf
- Finlands Sommaruniversitet rf
- Finlands biblioteksförening rf
- Finlands Gymnasistförbund rf
- Finlands museiförbund rf
- Finlands Olympiska Kommitté rf
- Alliansen för Finlands Studerande - OSKU rf
- Finlands studerandekårens förbund - SAMOK rf
- Finlands rektorer rf
- Finlands Symfoniorkestrar rf
- Finlands Teatrar rf
- Finlands Föräldraförbund rf
- Finlands universitetsrektorerers råd UNIFI rf
- Finlands studentkårers förbund FSF rf
- Förbundet för grundläggande konstundervisning i Finland rf
- Urheiluoopistojen Yhdistys ry
- Fritt Bildningsarbete rf
- Småbarnspedagogikens Lärarförbund SLF.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

De offentliga finanserna

På grund av undantagsläget presenteras i planen för de offentliga finanserna 2021—2024 endast en bedömning av den offentliga ekonomins utveckling på medellång sikt i enlighet med en oberoende prognos. Den innehåller varken ett stabilitetsprogram eller några betydande nya politiska beslut. Planen är således av teknisk natur och statsminister Sanna Marins regering drar upp riktlinjerna för sin ekonomiska politik som helhet vid budgetförhandlingarna i augusti 2020.

De permanenta ökningarna av utgifterna för de offentliga finanserna enligt tidigare beslut är 1,4 miljarder euro beräknat på 2023 års nivå. Utgiftsökningar riktas bland annat till småbarnspedagogik, utbildning och forskning. De bestående utgiftsökningarna täcks i huvudsak med bestående diskretionära tilläggsinkomster och omfördelningar. Dessutom har det beslutats att sammanlagt cirka 1,4 miljarder euro ska riktas till så kallade framtidsinvesteringar åren 2020—2022.

Avkastningen av penningspelsverksamheten beräknas minska med cirka 130 miljoner euro under ramperioden. Utvecklingen beror bland annat på de åtgärder som vidtagits för att minska skadeverkningarna av penningsspel. Enligt uppgift utreder regeringen framtidsutsikterna för och användningen av avkastningen av penningsspel som inflyter till staten våren 2020 som en del av statens inkomster och utgifter som helhet.

Utskottet påminner om att kommunernas ekonomiska situation redan före coronapandemin var svår på grund av långsam inkomstutveckling och ökade social- och hälsovårdsutgifter. Utsikter-

Utlåtande KuUU 7/2020 rd

na för den kommunala ekonomin under de närmaste åren är enligt experternas bedömningar historiskt dystra. Kommunernas lånestock beräknas öka med närmare 20 miljarder euro under ramperioden. Enbart coronapandemin försvagar på olika sätt den redan svaga kommunala ekonomin med cirka 1,6—2 miljarder euro i år. Utöver coronapandemin ökar obalansen mellan lokalförvaltningens inkomster och utgifter bland annat till följd av den åldrande befolkningen och det ökande eftersatta underhållet. Många kommuner har börjat anpassa sin ekonomi genom att minska personalkostnaderna.

Situationen inom den kommunala ekonomin kommer delvis att korrigeras genom det av regeringen utlovade stödpaketet för den kommunala ekonomin på minst en miljard euro. En proposition med förslag till tilläggsbudget om detta torde lämnas i juni 2020. Kulturutskottet betonar att den försvagade kommunala ekonomin berör hela utbildningssektorn från småbarnspedagogik till utbildning på andra stadiet på ett betydande sätt. Situationen kan nu beskrivas väl med frasen ”kommuninvånarna mår just så väl som kommunen”. De viktigaste tjänsterna för barn, unga och familjer produceras i kommunerna. Det utlovade stödpaketet är mycket viktigt för tryggheten av dessa tjänster och för att underlätta kommunernas ekonomiska situation.

Vid sakkunnighörandet har det framförts en åsikt om att särskilt på grund av de våldsamma ekonomiska konsekvenserna av coronapandemin bör kommunernas utgiftstryck inte höjas under ramperioden. Enligt sakkunnigyttranden bör tidpunkten för och dimensioneringen av regeringsprogrammets permanenta och tidsbundna utgiftsökningar inom den offentliga sektorn därför övervägas noggrant.

Planen för de offentliga finanserna

I planen stiger slutsumman av anslaget under undervisnings- och kulturministeriets huvudtitel till 6,9 miljarder euro före 2024. Nedan följer en sammanställning av skrivningarna under huvudtiteln.

Anslaget för utvidgning av läroplikten ökas med 22 miljoner euro för 2024. Då omfattas alla tre åldersklasser som avslutat den grundläggande utbildningen av läroplikten fullt ut. Således är den årliga finansieringsnivån för en utvidgning av läroplikten 129 miljoner euro från och med 2024.

Anslaget för utveckling av kontinuerligt lärande och kunnande ökas med 10 miljoner euro 2021 genom en överföring från arbets- och näringsministeriet, och anslaget för förbättring av läs- och skrivfärdigheterna och de grundläggande färdigheterna hos invandrare som är familjelediga med 2 miljoner euro från och med 2021.

Finansieringen av skolornas fritidsverksamhet stiger till 14,5 miljoner euro från och med 2021. Elev- och studerandevårdstjänsterna inom den grundläggande utbildningen och på andra stadiet stärks. För tjänsterna anvisas 10 miljoner euro 2021, 20 miljoner euro 2022 och 29 miljoner euro från 2023 framåt.

Det anvisas sammanlagt 120 miljoner euro för programmet för kvalitets- och jämlikhetsarbete inom den grundläggande utbildningen och sammanlagt 100 miljoner euro för programmet för

Utlåtande KuUU 7/2020 rd

kvalitets- och jämlikhetsarbete inom småbarnspedagogiken 2021—2022. Programmen är treåriga.

För genomförandet av reformen av gymnasieutbildningen reserveras 4 miljoner euro 2021 och 8,5 miljoner euro från och med 2022, inklusive merkostnaderna för omtagning av studentexamen. Genomförandet av reformen av yrkesutbildningen fortsätter med den tilläggsfinansiering som redan tidigare beslutats.

För Sameområdets utbildningscentral föreslås 200 000 euro för att öka utbildningen i samiska och 50 000 euro för hyresutgifter som föranleds av lokaländringar från och med 2021.

För att svara på förändringen i vårdardimensioneringen föreslås att anslagen för närvårdarutbildning åren 2021—2024 ökas med sammanlagt 116,5 miljoner euro. Genom denna och andra åtgärder, bland annat genom att omfördela utbudet, kan man under 2020—2024 utbilda cirka 5 000 nya närvårdare.

Finlands Akademis fullmakt ökas enligt planen med ett engångsbelopp på 10 miljoner euro 2021 för att sammanställa forskningen kring klimatförändringen och på basis av Sitras donation kapitaliseras universiteten med 100 miljoner euro, varav 67 miljoner euro 2022. För en ökning av antalet nybörjarplatser vid Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu i Nyslott 2020 föreslås 3,7 miljoner euro för 2024. Detta motsvarar finansieringsnivån för 2023.

I proportion till den årliga ökningen av kostnadsnivån ökas basfinansieringen för universiteten med 37 miljoner euro och för yrkeshögskolorna med 18 miljoner euro. Tillgången på högskoleutbildad arbetskraft säkerställs genom att utbudet av högskoleutbildning ökas, genomströmningen i anslutning till utexamineringen förbättras och flexibla studiemöjligheter utvecklas.

Forskar- och vetenskapssamhällets internationella konkurrens- och attraktionskraft stöds genom satsningar på forskningsmiljöer och forskningsinfrastrukturer. Finland bereder sig att stå som värd för en superdator för det gemensamma företaget för ett europeiskt högpresterande datorsystem, EuroHPC. Finlands finansieringsandel åren 2019—2026 är maximalt sammanlagt 48 miljoner euro, varav hälften finansieras av undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde.

Vidare uppmuntras omfattande utnyttjande av och större öppenhet kring forskningsmaterial, forskningsresultat och kompetens. Utvecklingsprogrammet för databaserad forskning fortsätter. För digitalisering av handlingar anvisas Riksarkivet 1,5 miljoner euro årligen åren 2021—2023. Riksarkivets omkostnader höjdes 2020 i form av en nivåhöjning, som gradvis sjunker till 1,4 miljoner euro 2021 och till 1 miljon euro från och med 2022.

I det anslag som reserverats för studiestöd har som tillägg beaktats ökningen av utgifter för borgenståganden och utgifter för studielånskompensation (13 miljoner euro) samt indexhöjningarna av studiepenningen 2021 (3,9 miljoner euro). Undantagsförhållandena, läropliktsreformen och ändringar i utbildningsutbudet kommer under ramperioden att påverka utgifterna för studiestöd och stöd för skolresor. Avsikten är att dessa oförutsedda anslagsbehov ska beaktas i samband med beredningen av budgeten samt vid behov i tilläggsbudgetarna.

Utlåtande KuUU 7/2020 rd

För att förbättra verksamhetsförutsättningarna för konst och kultur införs en ny totalreform av finansieringssystemet för utövande konst. I planen föreslås ett tillägg på 3 miljoner euro för 2022 jämfört med rambeslutet hösten 2019, då det för reformen reserverades ett tilläggsanslag på 7 miljoner euro för 2022.

År 2021 ökas anslaget för Museiverket enligt planerna med 150 000 euro (Nationalmuseet), Nationella audiovisuella centret med 270 000 euro (radio- och televisionsarkivet) och Celia med 100 000 euro (tillgänglig publicering). Finansieringen av barnkultur ökar med 1 miljon euro 2021 jämfört med innevarande år och med tre miljoner euro jämfört med 2019. För renoveringen av Nationalteatern föreslås totalt 30 miljoner euro 2021—2022.

För beredningen av Nationalmuseets nya verksamhetsmodell och utställningsprogram föreslås ett tillägg på sammanlagt 800 000 euro åren 2021—2024. För kostnader för ersättande lokaler för Nationaloperans och Nationalbalettens huvudscen föreslås 800 000 euro 2022. För utställningsverksamheten och inredningen av samemuseet Siida föreslås 1,4 miljoner euro. Kulturtjänsterna utvecklas och i rambeslutet hösten 2019 utökades anslaget för kulturturismen med 4 miljoner euro för 2021.

Genomförandet av riktlinjerna i den idrottspolitiska redogörelsen fortsätter. Finansieringen av åtgärderna uppgår till 6,2 miljoner euro 2021 och 4,5 miljoner euro 2022 och 2023.

Verkstadsverksamheten för unga stärks och finansieringen av den ökas i enlighet med regeringsprogrammet med 2 miljoner euro åren 2021—2023. Samarbetet och samverkan mellan ungdomsväsendet och i synnerhet undervisningsväsendet kommer att vara av central betydelse när det gäller att rikta stödet till unga.

Kulturutskottet understöder de tilläggsåtgärder som nämns ovan. Utskottet kommenterar nedan separat den reform av läroplikten som är under beredning.

Utskottet anser det vara ytterst viktigt att de indexhöjningar av bland annat statsandelarna för kommunal basservice och undervisnings- och kulturverksamhet som nämns i planen och som förorsakas av förändringen i kostnadsnivån görs till fullt belopp och att kommunernas nya eller utvidgade uppgifter och skyldigheter anvisas en statsandel på 100 procent som täcker de faktiska kostnaderna i enlighet med 55 § i lagen om statsandel för kommunal basservice (1704/2009).

Utskottet konstaterar att man vid utfrågningen av sakkunniga i stor utsträckning har betonat vikten av att trygga basfinansieringen för varje verksamhet och att få den på en tillräcklig nivå så att den bättre än för närvarande motsvarar kostnaderna för uppgifterna enligt verksamhetslagstiftningen. Att finansieringen är tidsbegränsad eller att den binds till det projekt som genomförs främjar inte verksamhetens stabilitet och planmässighet. Den större genomslagskraften av de i och för sig positiva resultaten av tidsbegränsade projekt bör utvärderas och i mån av möjlighet utvecklas.

Utlåtande KuUU 7/2020 rd

Effekterna av corona

Småbarnspedagogik, undervisning och utbildning under coronasituationen

På grund av coronaviruspandemin övergick Finland den 16 mars 2020 till undantagsförhållanden. Med tanke på situationen utfärdade statsrådet ibruktagnings- och tillämpningsförfordningar enligt beredskapslagen (1552/2011) och regionförvaltningsmyndigheterna utfärdade med stöd av lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016) föreskrifter om begränsningar som gäller samhällets olika funktioner. Dessa trädde i kraft i mars 2020. På grund av dessa bestämmelser och föreskrifter avbröts i skolor och läroanstalter närundervisning för alla elever utom elever i de lägsta årskurserna inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen och elever som fått särskilt stöd. En stor del av dem och barnen inom småbarnspedagogiken stannade dock hemma i enlighet med myndigheternas rekommendationer.

Man övergick snabbt till distansundervisning och exceptionella undervisningsarrangemang. Utbildningsanordnarna och deras personal genomförde raskt den praktiska undervisningen. Utskottet konstaterar att omhändertagandet av nya lärplattformar och undervisningsmetoder krävde stora ansträngningar inte bara av personalen utan också av eleverna och deras vårdnadshavare. Skolornas och lärarnas beredskap att ge distansundervisning varierade. Detta antas delvis bero på att det inte tidigare har funnits behov av distansundervisning. Före undantagsförhållandena har distansundervisning nämligen inte varit tillåten i den grundläggande utbildningen på grund av lagstiftningen.

Stödet för lärande, exempelvis elevhälsa och stödundervisning, begränsades bland annat genom att servicen minskades och den gavs genom distansförbindelse. Lärarnas möjligheter att observera och följa studieframgången, stödbehovet och välbefinnandet minskade på grund av att kontakterna blev beroende av distansförbindelser. Ett särskilt oroväckande problem var att lärarna under distansundervisningen inte alls nådde en del av sina elever.

Utskottet ser det som angeläget att se till att elever i slutskedet av den grundläggande utbildningen kan slutföra studierna och uppfylla behörigheten för fortsatta studier samt att studerande i slutskedet av övrig utbildning kan uppfylla sina studieprestationer för att fortsätta studierna eller övergå till arbetslivet.

Övergången till distansundervisning och att barnen stannat hemma i enlighet med rekommendationerna har påverkat barnens, de ungas och familjernas vardag på många sätt. Många vårdnadshavare har ansvarat för barnens dagsprogram och stödandet av inläringen vid sidan av sitt eget arbete. En del av vårdnadshavarna har tagit ut ledighet utan lön för att ordna vården av barnen. Riksdagen har för detta ändamål godkänt en tillfällig stödform för föräldrar till barn under 10 år.

Coronasituationen har orsakat oro för försörjningen, familjeförhållandena och möjligheterna att klara sig i vardagen och ökar problemen särskilt i familjer där barnen redan från tidigare är sårbara på grund av vårdnadshavarnas psykiska problem, missbruk av berusningsmedel och/eller våld. Undantagsförhållandena inverkar också på familjernas utkomst; permitteringar och hot om arbetslöshet återspeglas i familjernas vardag. När de normala stödnäten och de sociala aktiviteterna begränsas till ett minimum blir livsmiljön inskränkt och familjernas hjälpbehov ökar.

Utlåtande KuUU 7/2020 rd

Utskottet fäster med hänvisning till det som anförts ovan uppmärksamhet vid att barns, ungas och familjers behov av stöd kommer att vara större när man övergår till normalläge än vad det var före coronakrisen. Det är klart att bland annat behovet av stöd för lärande och skolgång (allmänt, intensifierat och särskilt stöd, det vill säga stöd i tre steg) kommer att öka inom den grundläggande utbildningen från och med nästa höst. Utskottet påpekar med hänvisning till sitt utlåtande om statsbudgeten för 2020 (KuUU 3/2019 rd — RP 29/2019 rd — SRR 2/2019 rd) att det är viktigt att man vid granskningen av det så kallade trestegsstödet samtidigt satsar på att bedöma dess funktion och korrigera upptäckta brister.

Det kommer också att finnas behov av stöd för barn inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen på grund av den exceptionella situationen. Även i utbildningen för olika språk- och kulturgrupper behövs mer stöd än tidigare, i synnerhet när det gäller att integrera undervisning efter den förberedande undervisningen före den grundläggande utbildningen.

Utredningen av inlärningsunderskottet per studerande och ordnandet av de stödåtgärder som behövs för att ta itu med bristen förutsätter ytterligare åtgärder på alla utbildningsnivåer.

Inom gymnasieutbildningen behövs en allt effektivare studiehandledning också på grund av revideringen av gymnasiets läroplan och det nya systemet för antagning av högskolorna.

På alla utbildningsnivåer och utbildningsformer krävs förberedelse för en mer omfattande och mångsidigare elevvård från och med nästa läsår. I stödåtgärderna betonar utskottet vikten av sektorsövergripande samarbete och utnyttjande av uppsökande ungdomsarbete.

I enlighet med riktlinjerna från statsminister Sanna Marins regering inkluderas i den tilläggsbudgetproposition som ska lämnas i juni 2020 anslag för ett omfattande åtgärdsprogram som ska lindra coronaepidemiens negativa effekter på barns och ungas inlärningsresultat, välfärd och jämlikhet. Utskottet anser att den ovan nämnda riktlinjen är mycket viktig och betonar att ett effektivt stödjande av barn, unga och familjer förutsätter att stödåtgärderna skraddarsys så att de motsvarar de individuella behoven och familjernas behov samt att det finns tillräckliga resurser för tjänsterna. Stödet ska fås med låg tröskel och i ett tillräckligt tidigt skede.

Utskottet har följt upp coronasituationen inom sitt ansvarsområde och har i samband med det fäst uppmärksamhet vid den ändring av grunderna för antagning av studerande till högskolor och universitet som också lyfts fram i offentligheten på grund av coronasituationen. En förändring var bland annat att de kvoter som universiteten tidigare beslutat om för studerande som väljs på basis av urvalsprov sänktes och att andelen studerande som antas enligt betyg på motsvarande sätt höjdes i flera fakulteter. Besluten om ändringen fattades efter att det gemensamma urvalet avslutats, varvid ställningen för de sökande som med fog litade på möjligheten att bli antagna genom urvalsprov försvagades i ansökningsprocessen beroende på universitet och fakultet. Detta är problematiskt med tanke på rättsskyddet för dem som deltagit i ansökningsprocessen.

Utskottet betonar vikten av att de som söker studieplats behandlas rättvist och jämlikt vid antagningen också under coronaläget och påminner om att ordnandet av urvalsprovet på distans kan medföra problem med tanke på likabehandlingen, om man inte kan försäkra sig om att alla som

Utlåtande KuUU 7/2020 rd

deltar i provet har tillgång till tillräckligt effektiva och fungerande anordningar och datakommunikationsförbindelser samt att risken för fusk förhindras.

Arbetshälsan hos lärare och övrig personal. Genomförandet av den förändring i undervisningen som epidemin orsakat har belastat lärarna särskilt mycket. Enligt en utredning som gjorts av Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ upplever över 75 procent av lärarna och cheferna i synnerhet inom den grundläggande utbildningen och gymnasierna att deras arbetsmängd har ökat betydligt. Förändringen återspeglas i arbetshälsan, som upplevs ha blivit måttlig eller svag under epidemin.

Utskottet betonar att man måste sörja för arbetshälsan bland personalen inom småbarnspedagogiken, undervisningen och utbildningen bland annat genom tillräckliga resurser.

Konsekvenser för utbildningsanordnarna. Utbildningen som bransch faller inte utanför de ekonomiska förluster som coronakrisen medför. Coronaläget inverkar på bestämningen av statsandelen för undervisnings- och kulturverksamhet under de kommande åren. Under coronakrisen har man varit tvungen att anpassa eller till och med avbryta funktionerna i olika utbildningsformer. Därför kommer antalet prestationer och driftskostnader som påverkar statsandelens belopp i fråga om många utbildningsformer att vara lägre än normalt år 2020. Driftskostnaderna för 2020 kommer att ha en negativ inverkan på statsandelsfinansieringen för 2023 på basis av sänkta priser per enhet. Dessutom har coronakrisen en negativ inverkan på statsandelens belopp, när prestationsbeloppen för 2020 används vid beräkningen av statsandelen för olika utbildningsformer.

Utskottet anser det vara viktigt att — vid behov genom ändringar i lagstiftningen — se till att beloppet av statsandelsfinansieringen för de kommande åren inte sjunker på grund av att prestationerna och kostnaderna minskar under undantagsförhållandena.

I många utbildningsformer utgör klientavgifterna, uppdragsutbildningen, de externa projekten och FoUI-projekten en betydande del av finansieringen, som på grund av coronaläget försämras på många ställen. Läroanstalterna inom det fria bildningsarbetet, såsom idrottsinstitutet, folkhögskolorna, medborgarinstitutet och sommaruniversitetet, har i vår stora svårigheter i och med att kunderna har minskat och penninginkomsterna därmed har sjunkit. I alla läroanstaltsformer har man redan varit tvungen att permittera personal. Idrottsinstitutet och folkhögskolorna är internatskolor där bland annat förlusten av studerandeavgifter belastar ekonomin. Enligt uppskattningar förlorar exempelvis folkhögskolorna före utgången av augusti på grund av coronaviruset uppskattningsvis 6,8 miljoner euro och sommaruniversitetet 5,5 miljoner euro enbart i form av minskade studerandeavgifter.

Utskottet anser att stödet för idrottsutbildningscentralernas verksamhet enligt den andra tilläggsbudgeten för 2020 är ytterst viktigt. Beslutet från statsminister Marins regerings ramförhandlingar 2020 att efter den andra tilläggsbudgeten i övrigt ersätta ”nettoförlusterna för det fria bildningsarbetet och den grundläggande konstundervisningen till följd av coronaepidemin” i den tilläggsbudgetproposition som lämnas i juni 2020 är enligt utskottet nödvändigt för att avhjälpa de ekonomiska förluster som de nämnda läroanstalterna har och därigenom stödja den värdefulla bildningsuppgiften.

Utlåtande KuUU 7/2020 rd

Kultur, konst och grundläggande konstundervisning samt bibliotek

Effekterna av coronasituationen sträcker sig till allmänna bibliotek, konst- och kulturinrättningar, såsom teatrar och museer, konsertsalar och kommunernas kulturhus, biografer och andra evenemanglokaler som har varit stängda sedan den 13 mars 2020. Coronapandemin omfattar också i mycket stor utsträckning föreningar och aktiebolag som är verksamma inom branschen, såsom sammanslutningar som ordnar kulturevenemang och annan kultur samt alla yrkesutövare, konstnärer och andra aktörer inom den kreativa branschen vars arbetstillfällen till mycket stor del har upphört. Dessutom syns till exempel inställandet av publikevenemang inom musikbranschen i form av förlorad försörjning för musiker.

Situationen har negativa ekonomiska konsekvenser för många. De ekonomiska förlusterna till följd av inställandet av sommarens kulturevenemang — inklusive de regionala ekonomiska förlusterna — är betydande, upp till hundratals miljoner euro. Enligt ett sakkunnigyttrande uppgår exempelvis de regionalekonomiska konsekvenserna av Operafestivalen i Nyslott till cirka 40 miljoner euro, av Pori Jazz och andra kulturevenemang i Satakunta till 20—30 miljoner euro, av evenemangen i Helsingfors till 100 miljoner euro och av sommarenemangen i Seinäjoki till cirka 50—70 miljoner euro.

I fråga om kommunernas bibliotek och kulturtjänster kan avbrytande av funktioner och alternativa sätt att ordna verksamheten medföra besparingar i fråga om vissa utgifter, såsom personalkostnader och kostnader för köpta tjänster för kulturevenemang. Å andra sidan tillkommer nya kostnader av överföringen av funktioner till nätet, såsom ordnandet av streamning, anskaffningen av e-material samt ökade upphovsrättsersättningar. Intäkterna av klientavgifterna inom kulturverksamheten väntas sjunka trots att en del evenemang kan flyttas till hösten.

Läroanstalterna inom den grundläggande konstundervisningen har varit stängda och närundervisningen avbruten. Under undantagsförhållandena har undervisning och handledning ordnats på alternativa sätt, bland annat genom distansstudier, olika digitala inlärningsmiljöer och inlärningslösningar samt vid behov genom självständiga studier.

Coronakrisen har visat att sårbarheten är stor hos de ensamföretagare och frilansare som utgör en stor del av de anställda inom kulturbranschen samt att den sociala tryggheten och inkomstgarantin är otillräckliga, när länge förberedda arbetsprojekt har ställts in eller distributionen och marknadsföringen av kulturprodukter har försvårats. Bristerna i dessa avseenden har länge varit ett betydande problem också under normala förhållanden.

Med anledning av det som sagts ovan anser utskottet att det är mycket behövligt att noggrant utreda de ekonomiska och andra svårigheter som den exceptionella situationen inom konst och kultur har medfört och att vidta åtgärder för att klara av dem. Detsamma bör göras i fråga om motion och idrott. Det är viktigt inte bara med tanke på tryggheten av branschernas funktionsförmåga utan också med tanke på tryggheten av möjligheterna att delta i konst, kultur och idrott.

Det är också viktigt att ta itu med de ekonomiska svårigheterna till följd av undantagsförhållanden för ensamföretagare och frilansare inom konst och kultur samt för dem som idrottar och att lösa problemen med deras sociala trygghet och ställning på arbetsmarknaden. Sammantaget skul-

Utlåtande KuUU 7/2020 rd

le inkomster, stöd och beskattning avsevärt underlättas om den inkomstbildning som är typisk för dem som är verksamma inom den kreativa branschen och som består av olika källor (upphovsrättsersättning, arbetsinkomst, stipendium, gage för uppträdande osv.) slogs samman till samma beskattnings- och socialskyddspraxis, som skulle stödjas till exempel av att pensionsförsäkringen för ensamföretagare inom den kreativa branschen i sin helhet överförs till LFÖPL-systemet. Samma sak bör övervägas när det gäller idrottsproffs. Bristerna i utkomstskyddet för arbetslösa för dem som idrottar professionellt ska utredas.

Utskottet anser att det finns ett stort behov för tilläggsanslaget på cirka 45 miljoner euro i den andra tilläggsbudgeten för 2020 för konst, kultur och grundläggande konstundervisning för att göra det lättare att klara av coronakrisen. Anslag enligt tilläggsbudgeten ska riktas bland annat till stödande av verksamheten inom branschen och kompensering av förluster av biljettinkomster och andra inkomster för att stödja verksamheten för aktörer inom konst och kultur. Stöd riktas till yrkesutbildade personer inom konst och kultur, konstnärer, yrkesutövare, frilansare och fria grupper inom konst och kultur, kulturevenemang och andra sammanslutningar inom kultursektorn till ett belopp av sammanlagt 19 miljoner euro. Stöd ska också beviljas nationella konstinstitutioner, sammanlagt 3,2 miljoner euro, och teatrar, orkestrar och museer som får statsandel, sammanlagt 18 miljoner euro.

Utskottet bekymrar sig över de svårigheter som coronavirussituationen medför för de lokala motions- och idrottsföreningarnas verksamhet. Coronabegränsningarna har för föreningarna medfört problem när det gäller ordnandet av verksamheten samt ekonomiska förluster. I fråga om både föreningar och grenförbund är sommaren och hösten avgörande. Om föreningarna får igång verksamheten på sommaren och verksamheten är oförändrad eller nästan oförändrad på hösten, är situationen relativt god för föreningarnas del. Om verksamheten i föreningarna inte kan inledas, uppstår det svårigheter inte bara för föreningarna utan också för grenförbunden genast på hösten. Licensavgifter och säsongavgifter uteblir, och det finns en risk för att medlemmar försvinner helt. Förlusterna är stora om serieverksamheten och evenemangen inte kan ordnas. Till följd av begränsningsåtgärderna ökar också de psykiska och sociala störningarna bland barn och unga.

På grund av sjukdomens art har coronabegränsningarna varit särskilt stränga för äldre personer över 70 år. Deras livsmiljö är nästan helt begränsad till hemmiljön, eftersom de har uppmanats att hålla sig avskilda från andra människor. För dem kan det bli mycket små mängder daglig motion. Om coronaläget fortsätter bör särskilda åtgärder riktas både för att öka möjligheterna för personer över 70 år som bor hemma, i serviceboende och på institutioner att röra sig och motionera.

Syftet med elitidrotten är att säkerställa grenförbundens träningsförutsättningar och effektivisera dem på basis av grenspecifik analys och uppföljning under tiden efter epidemin. Med tilläggsfinansiering som anvisats idrottsakademier och träningscenter är det möjligt att effektivisera unga idrottares möjligheter till träning av god kvalitet i samband med studierna. Efter coronaepidemin väntas idrottsakademiernas verksamhet snabbt återställas när läroanstalterna och praktikplatserna öppnas. Kulturutskottet uppmanar finansutskottet att sätta sig in i denna fråga och också höra statens idrottsråd.

Utlåtande KuUU 7/2020 rd

Betydelsen av att dela med sig av erfarenheter och evidensbaserad kunskap från tiden för begränsningsåtgärder

Utskottet anser det vara viktigt att med alla till buds stående medel se till att återgången från undantagsarrangemangen till det normala sker på ett kontrollerat sätt. Den aktuella situationen och dess konsekvenser har påverkat och påverkar vårt samhälle på många olika sätt.

Utskottet konstaterar att distansundervisning som ordnas under coronasituationen åtminstone på basis av den kortvariga erfarenhet vi nu fått har konstaterats lämpa sig bättre för vissa elever än närundervisning i grupp, medan inläringen för andra kan ha blivit lidande.

Lärdomarna från småbarnspedagogik, undervisning och utbildning under undantagsperioden kan ge upphov till nya insikter eller peka på korrigeringsbehov. Av erfarenheterna kan man få en uppfattning bland annat om hur olika tillvägagångssätt för undervisningen samt modellerna för ordnande av stöd för barn och unga fungerar i en utmaningsfylld tid och även i normala situationer. Det är till exempel nödvändigt att samla in, sammanställa och dela god praxis för distansundervisning under tiden för begränsningsåtgärder för att tillämpas i skolans och läroanstalternas framtida vardag.

För att få en djupare förståelse för den exceptionella situationen, organiseringen av funktioner under den och konsekvenserna av dem anser utskottet att det är ytterst viktigt att man ur olika vetenskapsområdens perspektiv får tillförlitlig forskningsbaserad information som kan utnyttjas för beslutsfattandet och de praktiska funktionerna. Det är också helt nödvändigt att göra en omfattande bedömning av konsekvenserna för barnen och samhället. Med hjälp av den kan man få evidensbaserad information exempelvis för val av stödåtgärder för problem som beror på coronakrisen.

Vissa iakttagelser om planen för de offentliga finanserna

Förlängning av läroplikten

En förlängning av läroplikten är vid sidan av social- och hälsovårdsreformen en av de viktigaste strukturella reformerna för statsminister Marins regering. Enligt regeringsprogrammet ska läropliktsåldern höjas till 18 år och läroplikten kan innefatta olika studie- och stödformer som kan inkluderas i examina på andra stadiet, bland annat tionde klasser, folkhögskolor, verkstadsverksamhet, rehabilitering och handledande utbildning. En förlängning av läroplikten förutsätter att utbildningen på andra stadiet är avgiftsfri. För förlängning av läroplikten och för avgiftsfri utbildning på andra stadiet reserveras det i enlighet med tidigare beslut 22 miljoner euro år 2021, 65 miljoner euro år 2022, 107 miljoner euro år 2023 och 129 miljoner euro år 2024.

Vid utskottets utfrågning av sakkunniga har det framförts olika åsikter i förhållande till förlängningen av läroplikten. Reformen har ansetts främja jämlikheten i utbildningen och minska utslagningen bland unga, vilket kräver satsningar på studerandevårdstjänster och studiehandledning. Cirka 16 procent av åldersklassen avlägger inte examen på andra stadiet, vilket bidrar till att försvåra sysselsättningen och främja utslagning samt allmänt taget avsevärt öka samhällskostnader för bland annat social- och hälsovården.

Utlåtande KuUU 7/2020 rd

De ändringar i lagstiftningen som hänför sig till läroplikten avses träda i kraft den 1 augusti 2021. I flera sakkunnigyttranden har det betonats att en förutsättning för att reformen ska nå framgång är omsorgsfull beredning och framför allt tillräcklig beredskap med tanke på verkställigheten. På grund av begränsningarna till följd av coronan lever alla utbildningsanordnare under undantagsförhållanden, vars spridningseffekter enligt vissa bedömningar kan fortsätta långt in på hösten. Den andra delen av reformen som är under beredning, det vill säga lagstiftningen om utbildning som förbereder för examen, ska träda i kraft 2022.

Finansiering av gymnasieutbildning

Kulturutskottet konstaterar att priset per enhet för gymnasieutbildning höjdes något år 2020. Trots detta är nedskärningen i priset per enhet för gymnasieutbildning enligt 23 b § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (1705/2009) fortfarande betydande och motsvarar en nedskärning på cirka 100 miljoner euro på årsnivå. Utskottet har i sitt betänkande (KuUB 6/2019 rd — RP 35/2019 rd) om regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 23 b och 60 § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet yttrat bland annat att de statsandelsgrundande priserna per enhet bör vara på en sådan nivå att de garanterar en tillräcklig basfinansiering och den vägen en stabil och högkvalitativ gymnasieutbildning och en möjlighet att utöver de tidigare kraven också tillgodose de ovannämnda kvalitativa utvecklingsbehoven inom utbildningen. Utskottet ansåg det också vara ytterst viktigt att man under de kommande åren helt ska kunna slopa avdragen från priserna per enhet inom gymnasieutbildningen. Detta kräver tilläggsfinansiering på cirka 100 miljoner euro för gymnasieutbildningen. Utskottet har i sitt betänkande ansett det vara viktigt att korrigera den nuvarande tydliga finansieringsbristen inom gymnasieutbildningen genom att slopa avdragen från priset per enhet.

Hemkommunsersättning för privata skolor

Kulturutskottet hänvisar till sitt utlåtande om regeringens proposition till riksdagen med förslag till statsbudget för 2019 (KuUU 10/2018 rd — RP 123/2018 rd), där utskottet har behandlat bestämningen av hemkommunsersättningen till privata skolor. Hemkommunsersättningen per elev för andra anordnare av grundläggande utbildning än de som kommunen upprätthåller har sänkts från 100 till 94 procent vid ingången av 2015. Utskottet har i sitt utlåtande föreslagit finansutskottet att det i sitt betänkande ska ta in ett uttalande om en utredning om hemkommunsersättning för privata skolor under 2019. I sitt utlåtande har kulturutskottet föreslagit att regeringen vid behov ska vidta åtgärder för att trygga en jämlik finansiering. Ersättningens storlek måste uppskattas med hänsyn till de privata skolornas kostnadsstruktur, lagfästa och andra skyldigheter och skolans ställning i kommunen. Finansutskottets betänkande innehöll dock inte det uttalande som kulturutskottet efterlyste.

Kulturutskottet betonar på nytt i denna situation behovet av att snabbt utreda grunderna för hemkommunsersättningen till privata skolor. Det är inte enbart fråga om finansiering av utbildning, utan i vidare bemärkelse också om jämlikheten mellan utbildningsanordnarna och rätten för dem som studerar i privata skolor att få möjligheter till jämlik utbildning jämfört med dem som studerar vid kommunens läroanstalter.

Utlåtande KuUU 7/2020 rd

Yrkesmässiga kompetensbehov

Enligt planen fortsätter genomförandet av reformen av yrkesutbildningen och tilläggsanslagarna riktas till utbildningen av nya närvårdare. Vid sakkunnighörandet har det lyfts fram att tilläggsanslagen endast riktas till enskilda målgrupper och att till exempel målgruppen för kontinuerligt lärande inte beaktas tillräckligt. Av de studerande inom yrkesutbildningen är nästan två tredjedelar över 20 år.

Utskottet konstaterar att det finns ett verkligt behov av utbildning för närvårdare på grund av det ökade antalet äldre och vårdardimensioneringen och att de satsningar som riktas på detta är viktiga. Utskottet betonar dock att det också på många andra områden råder en ökande brist på yrkesutbildade personer. I sakkunnigyttrandet betonas att vi behöver kraftig omskolning och fortbildning av befolkningen i arbetsför ålder samt en betydande ökning av arbets- och utbildningsrelaterad invandring. De anslag som anvisas för kommunförsöket, Navigator-verksamheten och utvecklingen av läroavtalsutbildningen är enligt utfrågningen av sakkunniga anspråkslösa i förhållande till behovet. Enligt erhållen bedömning behövs en permanent nivåhöjning på minst 100 miljoner euro i yrkesutbildningen för att man ska kunna svara på de ökande behoven av kontinuerligt lärande. Också den tidsbundna framtidsinvesteringen på 135 miljoner euro, som ännu inte har delats ut för 2021 och 2022, bör bestå. En höjning av kompetensnivån genom såväl yrkesutbildning som andra utbildningsnivåer har ett direkt samband med den ekonomiska tillväxten och tryggandet av vårt välfärdssamhälle.

Vid utfrågningen av sakkunniga har det hänvisats till det tilläggsanslag på 80 miljoner euro i statsbudgeten för 2020 som gäller anställning av lärare och handledare inom yrkesutbildningen. I planen för de offentliga finanserna har det inte gjorts någon motsvarande anslagsreservering för de kommande åren, vilket försvårar den långsiktiga planeringen av verksamheten och rekryteringen av personal på längre sikt. Kulturutskottet instämmer i det som betonas i yttrandena, att nivån på finansieringen av yrkesutbildningen i synnerhet för dem som avslutat den grundläggande utbildningen, invandrare och personer med svaga grundläggande färdigheter ska korrigeras till den nivå som verksamhetslagstiftningen förutsätter, och att finansieringen i fortsättningen ska riktas till utbildningsanordnarna som permanent basfinansiering.

Högskolornas finansiering och forskning

Den offentliga finansieringen av högskolorna har åren 2013—2018 varit föremål för nedskärningar på cirka 500 miljoner euro. Den totala finansieringen har i synnerhet påverkats av nedskärningarna i basfinansieringen, Business Finlands nedskärningar i finansieringen, indexfrysningarna och den minskade företagsfinansieringen. Minskningen av finansieringen har delvis kunnat jämnas ut med EU-finansiering, offentliga engångssatsningar och stöd från inhemska stiftelser. Verksamheten har också effektiviserats, eftersom antalet avlagda examina och forskningspublikationer har kunnat ökas trots att finansieringen minskat. Kulturutskottet anser det vara ytterst viktigt att finansieringen av universiteten och yrkeshögskolorna är bunden till ett index som garanterar att basfinansieringen hålls på en nivå som motsvarar den allmänna höjningen av kostnadsnivån. Utskottet ser också mycket positivt på kapitaliseringen av universiteten med sammanlagt 100 miljoner euro. Utskottet betonar vikten av målmedvetna och långsiktiga investeringar i

Utlåtande KuUU 7/2020 rd

forskning och utbildning och anser att det är viktigt att även kapitaliseringen fortsätter på ett sätt som behandlar högskolorna jämlikt.

För Finlands Akademi föreslås en bevilningsfullmakt på 10 miljoner euro för 2021 för att sammanställa forskningen om klimatförändringen och öka forskningens genomslag. Klimatförändringen framskrider snabbt och för att stävja den och minimera dess konsekvenser behövs rikligt med högkvalitativ och verkningsfull evidensbaserad kunskap. I sakkunnigyttrandet betonas att det vid planeringen av åtgärderna inom statsfinanserna är viktigt att inse betydelsen av forskningens kvalitet, genomslagskraft och förnyelse. Förutom att vi återhämtar oss från de förluster som pandemin orsakar står vi inför många allvarliga utmaningar som kräver vetenskap av hög kvalitet och mångsidig växelverkan mellan vetenskap och samhälle i övrigt. En del av utmaningarna är globala, såsom klimatförändringen, medan andra är mer lokala, såsom många fenomen som hänförs till befolkningsutvecklingen i Finland. Som grund för att lösa dessa utmaningar behöver vi gedigen och effektiv vetenskaplig forskning som kan förnya sig och anta olika former.

Ambitiösa mål har ställts upp för högskoleutbildningen, forskningen och vetenskapen i visionen för högskoleutbildningen och forskningen fram till 2030. Enligt dem avlägger bland annat hälften av de unga högskoleexamen. För närvarande är andelen högskoleutbildade unga under OECD-genomsnittet, som är 41 procent. Enligt erhållen utredning är avsikten att i förhandlingar mellan ministeriet och högskolorna höja antalet avlagda examina med över 10 procent åren 2021—2024. År 2030 ska det avläggas cirka 30 procent fler examina än för närvarande. Det innebär en ökning på 15 000 examina. Men någon anslagshöjning för dessa växande examensmål finns inte med i rambeslutet. Enligt de sakkunniga är risken att utan en klar tilläggsfinansiering minskar strävan efter målnivån i praktiken utbildningens kvalitet. Utskottet anser att de ovan nämnda examensmålen för högskoleutbildningen är mycket viktiga och värda att understöda och betonar därför att det bör skapas en tydlig finansieringsväg för att uppnå målen. Som en del av regeringens utbildningspolitiska redogörelse, som lämnas till riksdagen hösten 2020, behövs en syn på hur högskolornas examensmängder kan ökas så att utbildningens kvalitet hålls på en internationellt hög nivå och hur kontinuerligt lärande tilldelas resurser.

Vid sakkunnighörandet har det också betonats att när en allt större andel av åldersklasserna deltar i högskoleutbildningen ökar också variationen i de studerandes färdigheter. Samtidigt som den arbetsföra befolkningens andel minskar, måste utbildningen kunna ge bättre färdigheter än tidigare för kontinuerlig uppdatering av kompetensen, för att sysselsättningsgraden ska kunna hållas på en god nivå. Utskottet betonar vikten av tillräcklig handledning och tillräckligt stöd för att studerandenas utexamineringsgrad ska kunna höjas och utexamineringen påskyndas. Det behövs allt mer individuellt stöd och individuell handledning samt dialog mellan utbildningen på andra stadiet och högskolorna för att man inom utbildningen på andra stadiet ska ha en tidsenlig bild av de färdigheter som behövs för högskolestudierna.

Kulturutskottet konstaterar dessutom att det i planen saknas en ökning av nybörjarplatserna för lärarutbildningen inom småbarnspedagogiken. Inom småbarnspedagogiken råder kronisk brist på finsk-, svensk- och samiskspråkiga lärare inom småbarnspedagogiken. Undervisnings- och kulturministeriet har tidigare kommit överens om att antalet högskoleplatser vid landets universitet för lärare inom småbarnspedagogik utökas med tusen platser. Tilläggen genomförs 2018—2021 med hjälp av ett anslag på 28 miljoner euro som regeringen reserverat. Finansieringen upphör

Utlåtande KuUU 7/2020 rd

2021. Utskottet anser att för att målen i lagen om småbarnspedagogik ska uppnås på ett enhetligt sätt, måste antalet studerande inom lärarutbildningen för småbarnspedagogiken vid universiteten absolut höjas permanent.

FoUI-satsningar

Forsknings- och innovationsrådet satte år 2017 som mål att Finlands nationella utgifter för FoUI ska stiga till fyra procent av bruttonationalprodukten före 2030 (2017 års andel är 2,73 %). Samma mål ingår också i den vision för högskoleutbildningen och forskningen 2030 som publicerades 2017. Största delen av den nya finansieringen enligt den så kallade färdplanen planeras inflyta från företagets FoUI-verksamhet såväl i Finland som utomlands, men det finns också ett behov av att öka den offentliga finansieringen avsevärt. Att nå målet förutsätter årliga offentliga och privata tilläggsatsningar på cirka 3 miljarder euro på forskning och utveckling.

Utskottet efterlyser en omfattande granskning av metoder för att öka finansieringen och verksamheten i fråga om FoUI. Exempel på det kan vara en kraftigare kapitalisering av högskolorna, bedömning av hur lagstiftningen inom olika sektorer stimulerar FoUI-verksamheten och bedömning av i vilken mån annan än direkt statlig FoUI-finansiering kan främja innovationer i större utsträckning än för närvarande. Kulturutskottet betonar också att basfinansieringen av högskolorna och Finlands Akademis forskarorienterade icke-bundna forskningsfinansiering är av betydelse för den långsiktiga högkvalitativa forskningen i vårt land.

Fritt bildningsarbete och grundläggande konstundervisning

Utskottet betonar att fritt bildningsarbete och grundläggande konstundervisning är väsentliga delar av utbildningssystemet och att de båda har en viktig bildningsuppgift. Deras värde bör i högre grad återspeglas i finansieringen och i de uppgifter som anförtrots dem, inklusive i stödjandet av kontinuerligt lärande. I synnerhet under tiden efter coronakrisen behöver dessa utbildningsformer ekonomiskt stöd.

Utskottet välkomnar att det fria bildningsarbetets roll i reformen av det kontinuerliga lärandet har identifierats bland annat som en kanal för att stärka förnyelsen av kompetensen. Det är viktigt att vårt utbildningssystem även i fortsättningen erbjuder mångsidiga möjligheter att uppdatera kunskaper och färdigheter för att svara mot varierande och delvis nya behov. Likaså är det viktigt att se till att aktörerna inom det fria bildningsarbetet får tillräcklig statlig finansiering för skötseln av sina lagstadgade uppgifter.

Den grundläggande konstundervisningen ger främst barn och unga möjlighet att uttrycka sig och bedriva målinriktade studier inom konsten. För barn och unga är grundläggande konstundervisning en hobby som också kräver engagemang, och för vissa är den början på en yrkeskarriär inom konst. Vid utfrågningen av sakkunniga har det ansetts viktigt att det omfattande fortsatta arbetet för att utveckla den grundläggande konstundervisningen inleds så snabbt som möjligt och att tillståndet för den grundläggande konstundervisningen granskas som en helhet. Det är särskilt viktigt att säkerställa finansieringen av den grundläggande konstundervisningen och utveckla den övergripande arkitekturen. Målet bör vara att antalet personer som sysslar med konst åter ska öka och att tillgången och tillgänglighetsanpassningen ska tryggas regionalt.

Utlåtande KuUU 7/2020 rd

Statsandelssystemet för utövande konst

Statsandelssystemet för scenkonst reformeras och för reformen anvisas en tilläggsfinansiering på 3 miljoner euro år 2022. Kulturutskottet betonar att det är fråga om en mycket viktig lagstiftningsreform inom scenkonsten. Finansieringssystemet i anslutning till detta har inte reformerats på trettio år. För att syftet med reformen ska uppnås behövs en finansiering på sammanlagt 10 miljoner euro som anvisats den i planen för statsfinanserna.

Avkastning av penningspelsverksamhet

Enligt planen för de offentliga finanserna minskar avkastningen av penningspelsverksamheten med cirka 130 miljoner euro under granskningsperioden. Utvecklingen beror bland annat på de åtgärder som vidtagits för att minska skadeverkningarna av penningspel. Undervisnings- och kulturministeriet fördelar årligen över 500 miljoner euro i stöd till över 3 000 stödtagare. Av tippningsvinstmedlen har 25 procent årligen använts för främjande av idrott och fysisk fostran, 9 procent för främjande av ungdomsarbete, 17,5 procent för främjande av vetenskap, 38,5 procent för främjande av konst och 10 procent för samma ändamål enligt prövning. Veikkaus avkastning utgör största delen av den totala finansiering som ministeriet anvisar för idrott och ungdomsarbete. Inom konstfinansieringen utgör avkastningen av penningspelsverksamheten cirka hälften av hela budgeten och inom vetenskapen cirka en fjärdedel. Idrott finansieras till exempel med tippningsvinstmedel till ett belopp av cirka 150 miljoner euro och med allmänna budgetmedel till ett belopp av cirka 13 miljoner euro. Nedgången i intäktsföringen av Veikkaus är särskilt problematisk för idrottsbranschen, då omkring 92 procent av statens idrottsbudget täcks med tippningsvinstmedel.

Kulturutskottet hyser allvarlig oro över minskningen av tippningsvinstmedlen och anser att det är nödvändigt att hitta ersättande finansiering inom ramen för budgetfinansieringen. Även under exceptionella tider har konst och kultur, motion och idrott, vetenskap och ungdomsarbete mycket betydande effekter på välbefinnandet. Planen för de offentliga finanserna bör inta en klar ståndpunkt om att finansieringen av allmännyttiga och samhällsviktiga verksamheter som kraftigt finansieras med tippningsvinstmedel ska tryggas i tillräcklig utsträckning, när utvecklingen av tippningsvinstmedlen kan bli väsentligt sämre än för närvarande.

Finansieringen av Utbildningsstyrelsen

Utskottet vill framhäva Utbildningsstyrelsens särskilda betydelse som central planerings-, förvaltnings- och analysenhet inom utbildningssektorn. Utbildningsstyrelsen är en central expertmyndighet och ett ämbetsverk som utvecklar undervisningen. Utbildningsstyrelsen svarar i stor utsträckning också för det praktiska genomförandet av utbildningspolitiska reformer så att de genomförs på ett högklassigt och jämlikt sätt i hela landet. Detta ansvar framhävs ytterligare i eftervärden av coronakrisen.

Utbildningsstyrelsen har redan i flera års tid konsekvent lyft fram behovet av en nivåhöjning av ämbetsverkets omkostnader. I den kompletterande budgetpropositionen för år 2020 har det gjorts en engångshöjning på 4 miljoner euro i Utbildningsstyrelsens omkostnadsanslag. Tillsammans med verkets sparåtgärder räcker detta enligt erhållen utredning till för att finansiera verksam-

Utlåtande KuUU 7/2020 rd

heten år 2020. Om det strukturella underskottet i de grundläggande omkostnaderna inte blir täckt, äventyras servicenivån för Utbildningsstyrelsens myndighetstjänster avsevärt. Att de digitala tjänsterna tryggas och att underhållet är av hög kvalitet är i ett digitaliserat samhälle viktigt inte bara för Utbildningsstyrelsens kunder utan också för flera andra myndigheter.

Utskottet ser allvarligt på bedömningarna om att de reserverade anslagen i ramplanen är otillräckliga och uppmanar finansutskottet att se till att myndigheten har tillräckliga resurser under ramperioden. Vid nivågranskningen av omkostnadernas storlek och tillräcklighet bör det beaktas att endast 42 procent av Utbildningsstyrelsens omkostnadsfinansiering för 2020 (27,95 miljoner euro) är avsedd för ämbetsverkets omkostnadsfinansiering och resten riktas till användningsändamål som särskilt är bundna i budgeten, såsom statsunderstöd, stipendier, individuella stipendier samt betalning av kopierings- och andra ersättningar för nyttjanderätt som grundar sig på upphovsrättslagen.

Enligt utredning till utskottet har kopieringen och den digitala användningen av upphovsrättsligt skyddade verk ökat. Ändå har budgetanslagen för ersättningar till Utbildningsstyrelsen i årtal förblivit oförändrade. Utbildningsstyrelsen har föreslagit undervisnings- och kulturministeriet en höjning på cirka 3,3 miljoner euro i ersättningar för kopiering och andra nyttjanderätter till organisationer som företräder upphovsmän, men en höjning av de anslag som reserverats för ändamålet har inte tagits in i planen för de offentliga finanserna. Utskottet ser det som viktigt att finansutskottet bedömer om anslagen till Utbildningsstyrelsen för ersättande av upphovsrätt räcker till under ramperioden.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande KuUU 7/2020 rd

Helsingfors 13.5.2020

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Paula Risikko saml
vice ordförande Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Sanna Antikainen saf
medlem Marko Asell sd
medlem Veronika Honkasalo vänst
medlem Kaisa Juuso saf
medlem Emma Kari gröna
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Ari Koponen saf
medlem Sari Multala saml
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Sari Sarkomaa saml
ersättare Petri Honkonen cent
ersättare Noora Koponen gröna
ersättare Johan Kvarnström sd
ersättare Hanna-Leena Mattila cent.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen
utskottsråd Kaj Laine.

Utlåtande KuUU 7/2020 rd Avvikande mening 1

AVVIKANDE MENING 1

Motivering

Sannfinländarnas utskottsgrupp kan inte instämma i kulturutskottets utlåtande. Vi vill särskilt betona följande aspekter.

På grund av de undantagsförhållanden som beror på pandemin presenterar planen för de offentliga finanserna endast en rambedömning av de offentliga finanserna på medellång sikt. Den innehåller varken ett stabilitetsprogram eller några betydande nya politiska beslut. Coronaviruset och bekämpningen av det orsakar staten en förlust av skatteinkomster i miljardklass och ökar å andra sidan kostnaderna massivt. Även utsikterna för den kommunala ekonomin under de närmaste åren är dystra.

Enligt de sakkunniga beräknas kommunernas lånestock öka med närmare 20 miljarder euro under ramperioden. Sannfinländarna understöder inte att omfattande coronaåtgärder finansieras enbart med skuldpengar. Statens utgifter måste minskas och prioriteras på grund av coronakrisen. Från statsbudgeten och kommunernas budgetar flyter det betydande belopp år efter år för kostnader som föranleds av till exempel invandring. Sannfinländarna anser att stöd till olika språk- och kulturgrupper ska granskas kritiskt.

Som det framgår av expertutlåtandena är en utvidgning av läroplikten under dessa förhållanden en enorm risk, eftersom inte heller det nuvarande lärandet kan genomföras fullt ut under undantagsförhållandena. En förlängning av läroplikten gynnar inte i sig unga som löper risk för utslagning, utan de medel som är avsedda för detta bör riktas till tilläggsresurser för den grundläggande utbildningen. Utvidgningen av läroplikten bör åtminstone skjutas upp med ett år.

Utmaningen med den hotande arbetskraftsbristen måste bemötas genom en förnuftig utbildningspolitik, genom att ungdomar ges möjlighet att med hjälp av utbildning komma in på arbetsmarknaden och genom att arbetslösa ges möjlighet att studera för ett nytt yrke. Arbetskraftsinvandringen bör inte ökas, utan prövningen av tillgången på utländsk arbetskraft måste göras strängare.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 12.5.2020

Sanna Antikainen saf
Kaisa Juuso saf
Ari Koponen saf

Utlåtande KuUU 7/2020 rd Avvikande mening 2

AVVIKANDE MENING 2

Motivering

Allmänt om planen för de offentliga finanserna

Planen för de offentliga finanserna 2021—2024 är teknisk och innehåller inga betydande politiska riktlinjer, utan beskriver utgiftsökningen enligt redan fattade beslut. Vi anser dock redan i detta skede att det inte ingår i den tekniska ramens karaktär att den innehåller utgiftsökningar som inte grundar sig på gällande lagstiftning.

Senast nu har den ekonomiska botten gått ur regeringsprogrammet, så det förblir oklart hur regeringen tänker finansiera de planerade tilläggen.

Enligt de sakkunnigyttranden som utskottet fått kommer kommunernas situation att vara mycket krävande på grund av coronavirusets effekter. Kommunernas inkomstfinansiering har minskat betydligt och utgifterna har ökat i och med krisen. I denna situation ska kommunerna inte åläggas några nya skyldigheter.

Situationen inom den kommunala ekonomin ger upphov till särskild oro när det gäller ordnandet av undervisning och utbildning. Bildningstjänsterna är viktiga förebyggande tjänster vars finansiering ska tryggas när situationen är svår. Om kommunernas utgifter ökas som planerat, är det mycket sannolikt att nya anpassningsåtgärder, alltså nedskärningar, måste riktas mot utgifterna redan under ramperioden. Detta hotar att försämra kvaliteten på såväl småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen som utbildningen på andra stadiet.

Enligt uppgift är det också oklart hur regeringens viktiga utbildningsinsatser av engångsnatur ska genomföras. Nedgången i ekonomin kan leda till att dessa utgiftsbeslut slopas och att finansiering då inte reserveras exempelvis för jämställdhetsprogrammen inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen eller för anställning av lärare och handledare inom yrkesutbildningen.

Antagning av studerande till högskolorna

Ändringen av kriterierna för högskolornas antagning av studerande mitt under urvalsprocessen kränker rättsprincipen om skydd för berättigade förväntningar. De studerande har i praktiken inte haft några faktiska möjligheter att reagera på de förändrade kriterier enligt vilka till exempel andelen betygsantagningar har ökat avsevärt.

De studerande har varit under hård press i vår. På alla utbildningsnivåer övergick man till distansundervisning, studentskrivningarna tidigarelades och osäkerheten om utexamineringen ökade. Dessutom beslutade högskolorna under vårens antagningsprocess att ändra antagningskriterierna, även om den gemensamma ansökan till utbildningarna redan hade hunnit avslutas. Ur de studerandes synvinkel är det oskäligt att högskolorna med stöd av myndighetsföreskrifter skulle ha haft möjlighet att ordna urvalsproven med beaktande av hälsoaspekter.

Utlåtande KuUU 7/2020 rd Avvikande mening 2

Oron för att de studerandes rättsskydd inte tillgodoses är verklig. Flera klagomål har redan anförts till riksdagens justitieombudsman och utifrån dem har justitieombudsmannen framställt en begäran om utredning till undervisnings- och kulturministeriet.

Förlängning av läropliktsåldern

Att höja läropliktsåldern är inte det effektivaste sättet att ingripa i studieavhopp på andra stadiet. Höjningen av läropliktsåldern stärker inte utbildningens kvalitet. Den riktar i praktiken resurser till skolböcker och skoltransporter. Det bästa sättet att säkerställa en examen på andra stadiet för varje ung person är att erbjuda tillräckligt med stöd, handledning och att skapa individuella studievägar.

Varje år går hela 6 000 ungdomar ut grundskolan utan att ha tillräckliga skriftliga och matematiska färdigheter. Och varje år riskerar tusentals ungdomar att marginaliseras i vårt samhället. I bakgrunden finns ofta också andra problem. Många elever lider till exempel av koncentrationsstörningar och olika inlärningssvårigheter. Just dessa är de största orsakerna till utslagning och avbrytande av utbildning som regeringen målmedvetet bör ta itu med.

Examen på andra stadiet är en minimiförutsättning för att unga ska klara sig på den framtida arbetsmarknaden. I stället för att förlänga läropliktsåldern behövs satsningar på de tidiga åren och grundskolan. Reformen av stödet i tre steg och skapandet av en modell för tidigt stöd för småbarns pedagogiken måste inledas omedelbart. Även specialundervisningen ska vara en rättighet för studerande inom yrkesutbildningen. Anslagen ska riktas till stöd för lärande samt trygghet av elev- och studerandevårdstjänsterna. Barn och unga behöver lågtröskeltjänster och multiprofessionellt stöd. Vid utfrågningen av sakkunniga lyftes det fram att förlängd läropliktsålder inte är ett effektivt sätt att åtgärda utslagning och skolavhopp bland barn och unga.

Största delen av åldersklassen avlägger examen på andra stadiet det år då de fyller 19 år. Således garanterar en mekanisk höjning av åldersgränsen till 18 år inte att någon avlägger examen.

Enligt de sakkunniga kommer de ytterligare resurser som reformen medför inte att inriktas på centrala åtgärder, såsom att stärka handledningen och stödet för att säkerställa en examen på andra stadiet för var och en. Dessutom har det uppskattats att antalet elever ökar med cirka 16 procent i och med den utvidgade läroplikten, vilket enligt en uppskattning kräver en tilläggsatsning på cirka 50 miljoner euro per år jämfört med de planerade årliga kostnaderna på 129 miljoner euro från och med 2024.

Utskottet har fått den uppfattningen att det är viktigt att de totala kostnaderna för reformen bedöms på ett realistiskt och täckande sätt i regeringspropositionen, även med beaktande av den svåra situationen inom den kommunala ekonomin och utbildningsanordnarnas faktiska möjligheter att genomföra reformen framgångsrikt inom den föreslagna tidtabellen.

Finansiering av gymnasieutbildning

Fastställandet av priset per enhet för gymnasieutbildning har varit en välkommen åtgärd. Enligt åsikter från sakkunnigt håll är dock finansieringsnedskärningen i priset per enhet för gymnasie-

Utlåtande KuUU 7/2020 rd Avvikande mening 2

utbildning enligt 23 b § i lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet fortfarande betydande.

Kulturutskottet har i sitt betänkande ansett det viktigt att korrigera den nuvarande tydliga finansieringsbristen inom gymnasieutbildningen genom att slopa avdragen från priset per enhet, innan man gör några bindande bedömningar av den merfinansiering som behövs för läropliktsreformen. I annat fall finns det risk för att ett alltför snabbt genomförande av många på varandra följande ändringar leder till att bristen på finansiering inte kan korrigeras utan i själva verket rentav ökar när man beaktar de allt högre kvalitetskraven.

Hemkommunsersättning för privata utbildningsanordnare

Hemkommunsersättningen för privata utbildningsanordnare är för närvarande 94 procent. De läropliktiga har en ojämlig ställning när det gäller vem som ordnar utbildningen. Även kulturutskottet har flera gånger tagit ställning i frågan och konstaterat att regeringen måste vidta åtgärder för att trygga jämlikheten i finansieringen.

Grundläggande utbildning ordnas i Finland förutom av kommunerna även av samkommunerna, staten samt privata utbildningsanordnare och universitet. I praktiken är skyldigheterna enligt lagen om grundläggande utbildning desamma för alla utbildningsanordnare. Om en privat utbildningsanordnare har samma skyldigheter som kommunen, ska hemkommunsersättningens nivå vara 100 procent.

Regeringen måste utan dröjsmål vidta åtgärder genom vilka hemkommunsersättningen höjs så att den motsvarar de faktiska kostnaderna och på så sätt säkerställa att alla elever har lika ställning oberoende av utbildningsanordnaren.

Högskolornas nybörjarplatser

Regeringen ska reservera tillräckliga anslag för ramperioden för att högskolorna ska kunna höja antalet nybörjarplatser redan i år. För närvarande är detta inte fallet. Vi har brist på högskoleutbildade personal i synnerhet inom det pedagogiska området och social- och hälsovårdssektorn.

I statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna är man i färd med att öka finansieringen för antalet nybörjarplatser vid högskolorna med endast 3,7 miljoner euro per ort. Detta kan inte anses vara konsekvent.

Visionen för högskoleutbildningen och forskningen 2030, som utarbetades i samarbete med högskolefältet under den förra valperioden, förutsätter att minst hälften av åldersklassen får högskoleexamen senast 2030. Dessutom kom undervisnings- och kulturministeriet överens med universitetet om en betydande ökning av utbildningarna för lärare inom småbarnspedagogiken. Inom många områden råder det skriande brist på yrkesutbildad personal inom barnomsorg och skola, och utbildningsplatserna måste höjas målmedvetet också under högskolornas nästa resultatavtalsperiod.

Utlåtande KuUU 7/2020 rd Avvikande mening 2

Om regeringen driver igenom den betydande ökningen av nybörjarplatserna som planerat utan tilläggsfinansiering, talar vi om en nedskärning. I själva verket kommer nybörjarplatserna inte att få något separat tilläggsanslag, vilket betyder att pengarna per examen minskar. Det försämrar kvaliteten på såväl utbildningen som på forskningen. Skolorna tvingas göra mer med mindre.

Finansiering för forskning, utveckling och innovation

Vi har förbundet oss att höja anslagen till forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet till fyra procent av statens bruttonationalprodukt. Med regeringens förslag kommer det målet inte att uppnås. Den FoUI-färdplan som utarbetats innehåller viktiga förslag, men innehåller inga riktlinjer för hur staten förbinder sig att öka finansieringen av verksamheten.

Också privat finansiering kommer att behövas för att vi ska nå målet. En stabil och förutsägbar omvärld är en förutsättning för privata investeringar. Det krävs en målmedveten policy för större anslag om vi ska kunna nå fyraprocentmålet.

Under den senaste finansieringsperioden gjordes det betydande satsningar på FoUI. Nu pekar trenden åt motsatt håll. Dessutom kan coronakrisens inverkan på BNP temporärt leda till en artificiell ökning av procentandelen av finansieringen för FoUI-verksamheten.

Genom kapitalisering av högskolorna stärks högskolornas eget finansiella läge. Som kulturskottet konstaterar i sitt utlåtande stärker kapitaliseringen enligt det erhållna yttrandet förutsättningarna för att nå den internationella toppen inom de områden där den egna forskningen är stark. Kapitaliseringen stärker högskolornas autonomi och stöder högskolornas egna nya forskningsmöjligheter.

I framtiden genereras tillväxt och konkurrenskraft via kompetens. Den stora frågan hur vi ska få tillgång till kvalificerad arbetskraft måste lösas genom satsningar på kontinuerligt lärande. Finland måste utarbeta ett framtidsavtal för kompetens där staten, arbetsmarknadens organisationer och utbildningsanordnarna är parter. Syftet med reformen av kontinuerligt lärande är att skapa nya möjligheter till kompetensutveckling inom alla branscher. I synnerhet måste möjligheterna till kontinuerligt lärande och kompetensutveckling bli bättre inom områden där kravet på strukturomvandling är stort och inom områden där utbildningsnivån är låg.

Avslutningsvis

I övrigt håller vi med det som utskottet säger i utlåtandet.

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande KuUU 7/2020 rd
Avvikande mening 2

Helsingfors 13.5.2020

Paula Risikko saml
Sari Multala saml
Sari Saromaa saml